

HALYNA PETRYSHYN*

FJORD CITY A ROZWIĄZANIA REWITALIZACJI REJONÓW POPORTOWYCH OSŁO¹

FJORD CITY, REVITALISATION SOLUTION OF OSLO PORT AREAS

Streszczenie

Waterfront Oslo, obejmujący mocno wysunięte w akwen półwyspy, jest bardzo rozległy, a strefa poddana rewitalizacji rozciąga się na ok. 15 km linii brzegowej, podzielona na fazy rozwojowe w postaci zespołów urbanistycznych. Jednocześnie przewidziano program scalenia Waterfrontu z zabudową miejską w głąb lądu, jak najbliższej historycznego centrum miasta. Celem jest ponowne połączenie miasta z morzem, zapewniając mieszkańcom i turystom unikalną i zrównoważoną jakość życia.

Słowa kluczowe: Norwegia, Oslo, Waterfront, Fjord City, rewitalizacja

Abstract

Oslo waterfront, including far-reaching peninsulas is very extensive. The revitalisation zone extends to about 15 km of the coastline and it is divided into different phases of development, where each one is a complex, urban area. At the same time, the scheme connecting the Waterfront urban developments with main land – close to historic city center has been designed.

Keywords: Norway, Oslo, Waterfront, Fjord City, revitalization

* Prof. dr arch. Halyna Petryshyn, Katedra Projektowania Krajobrazu, Wydział Kształtowania Środowiska, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny.

Oslo cechuje najbardziej nietypowy wśród miast norweskich pod względem ekofizjograficzny – jest miastem najbardziej wysuniętym na południe. W związku z tym Norwegowie, przodując w Europie w produkcji energii alternatywnej (przeważnie wiatrowej), projektują nowe obiekty z wykorzystaniem energii słonecznej oraz dokonują planistycznych rozwiązań, zachęcając mieszkańców do korzystania z naświetlonej przestrzeni publicznej.

Oslo od dwóch ostatnich dekad jest w trakcie przebudowy nabrzeża w przemyślny sposób zbliża się do wody, zwłaszcza że obszary te w coraz mniejszym stopniu są niezbędne przemysłowi. Przebudowa nabrzeża łączy się z wdrożeniem nowych projektów komunikacji miejskiej, przede wszystkim budową tuneli je poprzedzających. Ideą przewodnią jest włączenie wszystkich terenów poprzemysłowych przystani w centrum miasta, przemieniając je w centra handlowe i rekreacyjne, a także nasycając je zabudową mieszkaniową. Scaleni terenu służy projekt nowej komunikacji pieszo-rowerowej w postaci Waterfront'promenady i linii Fjord-City' tramwaju (il. 1) [2].

Specjalnie powołana Rada Fjord City przyjęła plan rozwoju nabrzeża w 2000 r., chociaż niektóre prace były już zaawansowane. Wśród portowych

II. 1. Schemat koncepcji elewacji od strony wody w Oslo z zaznaczeniem promenady nabrzeżnej i głównych powiązań komunikacyjnych [1]

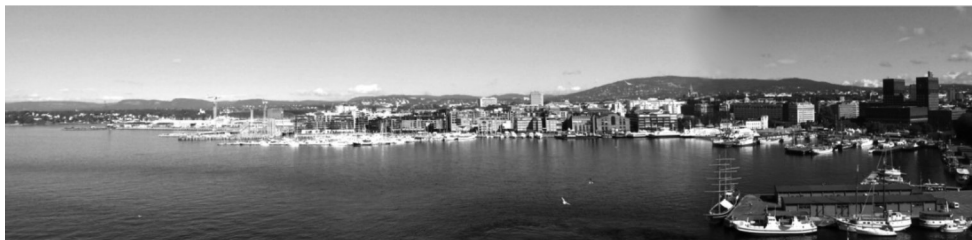
III. 1. Schematic concept elevation from the water in Oslo, indicating waterfront promenade and the main communication links [1]

stolic Europy Oslo wyróżnia się kompleksową rewitalizacją nabrzeża z nadaniem mu funkcji centralnych. Celem jest ponowne połączenie miasta z morzem i zapewnienie zrównoważonej jakości życia. Spełnienie wizji Fjord City pomoże zaspokoić potrzeby miasta w sferze lokali mieszkalnych oraz usługowych, rekreacji i przestrzeni kulturowej, jak również doprowadzić do poprawy funkcjonalności portu handlowego w Oslo.

Waterfront Oslo, urozmaicony mocno wysuniętymi w akwen półwyspami, jest bardzo rozległy, a poddana rewitalizacji strefa podzielona na fazy rozwojowe w postaci zespołów urbanistycznych rozciąga się na około 15 km linii brzegowej. Jednocześnie przewidziano program scalenia Waterfrontu z zabudową miejską w głąb lądu jak najbliższej historycznego centrum miasta. Całkowita powierzchnia Fjord City obejmuje 225 ha. W ostatecznej wersji spójny plan Fjord City został przyjęty w 2008 r. [2]. Ratusz jest postrzegany jako punkt centralny Waterfrontu, a proces rewitalizacji przemieszcza się obustronnie w miarę równomiernie od tej budowli – ikony Oslo (il. 2, 3).

Ratusz stał się pierwszym krokiem przeniesienia funkcji centralnych z lądu ku fiordowi. Jednak w realizacji tych planów przeszkodziła II wojna światowa. Gmach wybudowano w latach 1931–1950 w stylu funkcjonalizmu. Do 1961 roku wzdłuż placu przed ratuszem przebiegały tory tramwajowe i kolejowe (linia w kierunku Portu). Plac został zwolniony od ruchu kołowego w 1994 r., w związku z otwarciem tunelu cztery lata wcześniej. Ponownie tramwaje powróciły na plac ratuszowy jako część linii biegnącej dookoła zatoki [3].

Aker Brygge znajduje się nad zachodnim ramieniem Oslofiordu, jest terenem dawnej stoczni Aker Mechanical Workshop AS, która została zamknięta w 1982 r. Przed rozmieszczeniem warsztatów w 1854 r., obszar był znany jako Holmen – podmiejskie osiedle na początku XIX wieku. Rozwój Aker Brygge przeprowadzono w czterech etapach. Niektóre stare budynki przemysłowe zostały zburzone, a kilka wielkich hal przemieniono na obiekty handlowe. Pierwszy etap został ukończony w 1986 r. zgodnie z projektem Telje-Torp-Aasen architekt, a czwarty, ostatni etap, – w 1998 r. Aker Brygge jest miejscem spotkań handlowych, gastronomicznych i rozrywkowych, który co roku przyciąga ok. 12 mln ludzi (il. 4). Biura i mieszkania są również dostępne. Koncentrują się tu przystanki i terminale komunikacji lądowej (tramwaj, dworzec, metro, bus) i morskiej, również obszerny parking Aker Brygge p-house (Euro Park).

II. 2. Zachodnia fasada Oslo – Ratusz, Aker Brigge, Tjuvholmen, Filipstad (fot. H. Petryshyn, 2010)

III. 2. West facade of Oslo - City Hall, Aker Brigge, Tjuvholmen, Filipstad (photo by H. Petryshyn, 2010)

Tjuvholmen jako część szerszej wizji Fjord City został przyjęty do realizacji w 2003 r. W 2002 r. przeprowadzono konkurs sprzedaży obszarów na Tjuvholmen. Przyjęto projekt „Spectacular” (Selvaag Group, Aspelin Ramm i architekt Niels Torp) jako podstawa do dalszego rozwoju Tjuvholmen. Budowę rozpoczęto w 2005 r., zakończenie budowy zaplanowano na 2014 r. (il. 5) [4]. Projekt pozwala na przekształcenie obszarów nabrzeża o powierzchni 33 ha i 18 ha z naciskiem na budownictwo mieszkaniowe oraz wykonanie zorientowanych zadań publicznych. Propozycja opracowania obszaru archipelagu uwzględniła linie powiązań komunikacyjnych i wizualnych z akwenem.

Kanały dzielą obszar na trzy części: Akerodden, Tjuvholmen i Skjæret (z terenami rekreacyjnymi) [2]. Ideą projektu jest włączenie w stare przemysłowe molo, jako przedłużenie Aker Brygge, a także w krajobraz wysp (częściowo nasypanych sztucznie) i kanałów, kompleksu najwyższej jakości nowoczesnej architektury – apartamentów mieszkaniowych, butików, powierzchni biurowych, a także hotelu i muzeum, zaprojektowanych przez światowej sławy architekta Renzo Piano.

Bjørnvika jest najstarszą częścią Oslo o bogatej tradycji miejsca, pod względem funkcjonalnym klasyfikuje się jako przestrzeń zdegradowana, rozciągająca

się od twierdzy Akershus przez dworzec Centralny (Wschodni), obejmując w całości wschodnią zatokę fiordu Oslo. Pierwsza wzmianka na temat twierdzy Akershus pojawiła się w 1300 r. W 1624 r. stara osada Oslo, leżąca na wschód od fortecy, padła ofiarą pożaru. Król zjednoczonej Danii i Norwegii, Chrystian IV Oldenburg, zdecydował się odbudować miasto – jednak postanowił założyć go na nowym miejscu, pod ochroną murów twierdzy Akershus, która przy okazji dostała oskarpowanie bastionowe. W ten sposób powstało nowe miasto renesansowe, zbudowane na planie kwadratu z szachownicowym nieznanym wcześniej w tym regionie rozplanowaniem, noszące również nowe imię – Christiania, dziś zwane „Quadrature”.

Rejon Bjørnvika jest postrzegany jako Nowe Miasto, objęty kompleksowym planem i nowoczesną architekturą, zaś architektura mieszkaniowa inspirowana jest historyczną zabudową kwartałów. Promenada nad brzegiem morza i przestrzeń miejska otwierają tę część miasta na fiord. Osie widokowe z miasta przechodzą przez cały obszar. Planowano, że zamieszka tu od 7 do 8 tysięcy mieszkańców i powstanie tu od 15 do 20 tys. miejsc pracy [6].

Współczesna architektura, środowisko naturalne i kultura są kluczowymi elementami w procesie planowania i rozwoju Bjørnvika. W koncepcji rozwoju

II. 3. Wschodnia fasada Oslo – Ratusz, Akkerhusstranda, Bjørnvika (fot. H. Petryshyn, 2010)

III. 3. East facade of Oslo - City Hall, Akkerhusstranda, Bjørnvika (photo by H. Petryshyn, 2010)

II. 4. Aker Brigge, promenada i tarasy (fot. H.Petryshyn, 2010)

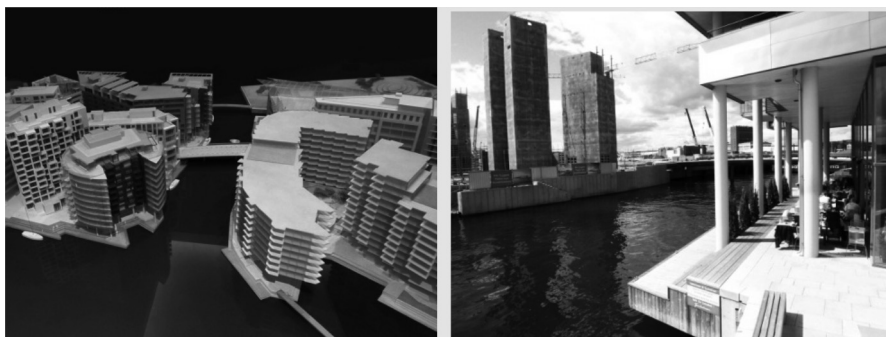
III. 4. Aker Brigge, promenade and terraces (photo by H.Petryshyn, 2010)

uwzględniono trzy jakości podstawowe: jakość projektowania, program ochrony środowiska i kultura obserwacji. Funkcje kulturowe będą rozwijać się nadal, oprócz Opery i Muzeum Kultury, są zaplanowane Biblioteka Deichmana i Muzeum Muncha. Zestaw funkcji mieszkalnych, handlowych i kulturalnych zapewni działanie obszaru metropolitalnego przez całą dobę. Rozwój planistyczny łączy Quadrature (renesansowe miasto) z Middelalderparken i dzielnicami mieszkalnymi na Starym Mieście. Nowa architektura stanowi ekscytujące przeciwieństwo starszej zabudowy będącej pod ochroną.

Jako pierwsza budowla w Bjørvika była realizowana Opera, która stała się obrazem całej dzielnicy (rys. 6). W trakcie rekonstrukcji dzielnicy przydworcowej trasa E18 została przeprowadzona przez tunel pod wodą. Po długiej debacie krajowej postanowiono w 1999 r. wybudować nowy teatr. Wśród 350 zgłoszonych kandydatur został wybrany projekt norweskiej firmy Snøhetta. Załamany dach budynku do poziomu

ziemi tworzy duży nasłoneczniony plac, zapraszając przechodniów do relaksu i podziwiania panoramy Oslo. Fasadę zdobią białe płyty włoskiego marmuru, symbolizując chłód i biel Norwegii. Budowa rozpoczęła się w 2003 r., a uroczyste otwarcie odbyło się w 2008 r. Opera otrzymała nagrodę kultury na World Architecture Festival w Barcelonie w 2008 r. i w 2009 r. nagrodę Unii Europejskiej dla Architektury Współczesnej [7].

Akershusstranda to obszar nabrzeża wzdłuż fortyfikacji zamku Akershus. Plan zagospodarowania przestrzennego dla Akershusstranda został przyjęty przez Radę Miasta w 2003 r. Konkurs architektoniczny wygrała spółka Gullik Gulliksen AS we współpracy z Lund Hagem Arkitekt w 2003 r., która zadeklarowała, że nie będzie zmian w dziedzinie funkcjonowania nabrzeża, a szczególny nacisk w projekcie rewitalizacji położono na rekreację i tereny zieleni o wysokim stopniu dostępności publicznej. W przyszłości obszar ten będzie również w stanie zaproponować wiele nowych ofert publicznych [8].

II. 5. Tjuvholmen: od lewej – makieta zespołu urbanistycznego, od prawej – w trakcie realizacji (fot. H. Petryshyn, 2010)

III. 5. Tjuvholmen: left - urban complex model, right - in progress (photo by H.Petryshyn, 2010)

II. 6. Opera w Oslo – budowlę zaprojektowano jako punkt kulminacyjny nadmorskiej przestrzeni publicznej w Bjørnvika [5]

III. 6. Oslo Opera House - building designed as a the culminating point of the coastal public space in Bjørnvika [5]

Filipstad, były rejon willowy, obecnie należy do terenów portowych w Oslo. Część zwana Filipstad Bay (w pobliżu Tjuvholmen) niegdyś była wykorzystywana do kąpeli. W 1943 r. duża część Filipstad i obszarów przyległych zostały zniszczone przez wybuch, a następnie przez pożar. Po wcieleniu i sukcesie ekonomicznym projektu Aker Brygge, dalszy rozwój ca. 320 hektarów powierzchni Filipstad jako portu kontenerowego został zakwestionowany. W 2000 r. Filipstad został włączony do koncepcji regeneracji nabrzeża Oslo i opracowany jak część Fjord City. Plan przewiduje, że kontenery będą usunięte, ale nadal Filipstad będzie używany jako terminal promowy, a w nowej zabudowie 50% będą stanowiły mieszkania. Planowane są nowy park linearny, bulwar nabrzeżny Filipstadkaia i sieć nowych kanałów. Ze względu na wielkość inwestycji postanowiono, że Filipstad może być realizowany później niż inne obszary Fjord City [9].

Wnioski

Stolica Norwegii Oslo przeżyła kilka faz rozbudowy w celu podniesienia prestiżu i rangi miasta. Ostatni realizowany projekt Fjord City powstaje w kontekście wspierania konkurencyjności miasta w regionie Mórz Bałtyckiego i Północnego. Świadomie kreowano nową współczesną fasadę stolicy zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego

i przodującymi technologiami architektoniczno-budowlanymi. Rozwiązanie fasad od strony wody miast norweskich jest skutkiem przyjmowania właściwych konsekwentnych decyzji, zaczynając od wizji i planowania miejsca państwa we współczesnej Europie, po planowanie regionalne. Przed projektowaniem powstaje jeden program dla obszernego rejonu, który zwykle jest podzielony na zespoły urbanistyczne o różnej funkcji zasadniczej. Nowe dzielnice powstają w ramach działań rekonstrukcyjnych i rewitalizacyjnych terenów poprzemysłowych zwłaszcza poportowych. W procesie wdrażania projektów i w zależności od koniunktury rynku mogą wystąpić spore zmiany w pierwotnej koncepcji projektowej. W projektowaniu uwzględniono tożsamość miejsca, która często pozostaje nie tylko podkreślona, ale i rozwinięta. Linia brzegowa zwykle staje się rozbudowana o liczne zatoki, kanały, przystanie, a intensywność działań mieszkańców w miejscach nabrzeżnych wspierana jest przez urządzenie przyjaznych miejsc publicznych.

Przypisy

¹ Artukul powstał w ramach projektu badawczego własnego Komitetu Badań Naukowych MNiSW pt.: Budowa tożsamości Szczecina w oparciu o wykorzystanie kulturowych wartości krajobrazu nadrzecznego miasta, Nr projektu N N527 273237. Wybrane zagadnienia zostały rozbudowane w publikacjach: H. Petryshyn, M. Czalczyńska-Podolska, E.A. Sochacka-Sutkowska, A. Pilar-

czyk (red. nauk. – H. Petryshyn), Budowa tożsamości Szczeci-
na w oparciu o wykorzystanie kulturowych wartości krajobrazu
nadrzecznego miasta. Szczecin, wydawnictwo Hogben, 2012
również w: Petryszyn H., Fasada nadmorska Oslo: koncepcja
projektowa a materiały budowlane. W: „Problemy projektowe
w kontekście nowych technologii budowlanych.” Tom 1. Techno-
logie i materiały budowlane. Praca zbiorowa pod red. W. Celady-
na i S. Kucy. [Czasopismo Techniczne. Architektura. 2-A/1/2011,
rok 108. Zeszyt 11] Kraków, wydawnictwo Politechniki Krakow-
skiej, 2011, 183-191.

Literatura

- [1] Network Plan <http://www.prosjekt-fjordbyen.oslo.kommune.no>
[2] [http://www.prosjekt-fjordbyen.oslo.kommune.](http://www.prosjekt-fjordbyen.oslo.kommune.no/Fjordbyplanen.Kortversjon.Eng.pdf)

- no /Fjordbyplanen.Kortversjon.Eng.pdf
[3] [http://no.wikipedia.org/wiki/Radhusplassen_\(Oslo\)](http://no.wikipedia.org/wiki/Radhusplassen_(Oslo))
[4] Tjuvholmen <http://no.wikipedia.org>
[5] <http://mixgsm.net/world/oslo-opera-house-norway-erik-berg.html>
[6] Oslo kommune. Plan- og bygningsetaten. Bjørvika den nye byen i byen. <http://www.plan-og-bygningsetaten.oslo.kommune.no>
[7] http://en.wikipedia.org/wiki/Oslo_Opera_House
[8] <http://no.wikipedia.org/wiki/Akershusstranda>
[9] [http://no.wikipedia.org/wiki/Filipstad_\(Oslo\)](http://no.wikipedia.org/wiki/Filipstad_(Oslo))